

Márai Sándor

Föld

Kitépett sorok egy reménytelenül lassan készülő regényből

I.

Apám az irodában ült és írt a papírokra. Vagy a felekkel tárgyalt. Az iroda három szoba volt. Az első szobában a kisasszonyok gépeltek. Apám diktált a kisasszonyoknak is. A felek az első szobában vártak. Emlékszem néhány félre. Voltak közöttük nagyszerű parasztok, parasztok, halinacsizmában. A ködmenüknek olyan avas szaga volt, mint az elhanyagolt, tőzeges öreg erdőknek ködös időben, ősszel. A hajukat hosszan hátrafésülték a nyakukra, mint a művészek, és körfésűt tűztek belé, mint Spanyolországban a fiatal lányok, akik érintetlenek még. A parasztasszonyok hangja az irodában is olyan volt, éneklő-édeses, mint a processziókon. Ezeknek olyan szaguk volt, mint a mellőzött tyúkistállóknak. Ezeknek csak bajaik voltak. Egyebük nem volt. Egymással volt bajuk, s mind hadonásztak valami ellen, aminek száz karja volt, és géperőre járó mérhetetlen akarata. Az állammal volt bajuk. Az állam akarta a pénzüket. A fiukat katonának. A földjüket adóba. Az állam elszedte szenvedélyeikért cserébe emberi szabadságukat. Az állam akarta a nyugalmukat, füledt, pohánkaszagú¹ szobáik rossz melegét, földjeik szép örömét. Apám köztük állott, az állam és közöttük.

Voltak zsidók a felek között. Ezek gazdagok voltak. Nem panaszkodtak búcsújáró hangon, alig kopogtak az ajtón, amikor bejöttek, a kalapjukat tüstént a fogásra célozták. Bizalmasan mosolyogtak a kisasszonyokra. Itthon van a doktor úr? Ezeknek borral volt bajuk és fával, petróleummal és gyertyával. Ezek mögött hosszú vagonok állottak künn a pályaudvarokon. Nagy, sokszobás bérházak. Voltak a felek között keresztények. Ezeknek csöndes, együgyű bajaik voltak, gyámoltalan, nehézkes ügyeik. Gyámoltalanok voltak. Váltókat írtak alá egymásnak, fölették egymás házáat. Váltak a feleségüktől. Dühösködtek barátjukra. Becsületükben sértve érezték magukat. Ilyen bajaik csak a keresztényeknek voltak. Ezek a kalapot letették beszéd közben az íróasztal szélére. A kesztyűjüket odafektették a kalap karimájára. A sétabotot térdük között tartották, állukat könnyedén reátámasztották a kezükre, féloldalt tartották a fejüket, s úgy néztek apámra lassú, élheteretlen pislogással. „Kééérlek” mondták. „Képzeld”.

---

¹ A méhek kedvelt tápnövénye; gyógynövényként és kozmetikai célra is használják.

Ilyeneket mondtak, képzeld. Mindig mintha sértődöttek lennének. Hogy velük, az ő életükben történik valami. Őket bántják. Lehetetlen ez. Hihetetlen. Képzeld, kérlek. Ezek voltak a keresztények. A zsidók mosolyogtak, ők nem voltak megsértődve az élettől. Ők éppen csak tudomásul vették és közölték a bajukat. „Hát.” Így kezdték. S élesen beszéltek. „Hát doktor úr, én mondom magának.” Ők dolgoztak, a zsidók, a kezük a levegőben járt, hadartak, nagy fehér fogaik villogtak. A keresztények ültek és pislogtak. Beszéd közben elhallgattak, a bot hegyével a szőnyeget piszkálták elmerülten.

Apám ült szemközt velük a széken. Egész nap. Nézett rájuk, kérdezte őket s fölírt mindent a papirosra. A haja a homlokán őszes, az arca, a feje formája olyan volt, mint az enyém. A szeme nem. A szeme másféle szem volt. Az orrunk egyforma. A fülünk is. A keze sem olyan, mint az enyém. Szébb a keze, kisebb, előkelőbb. Mint egy japánnak a keze. Körmei kicsinyek, hosszúkásak. Ovális a keze – nagyon intelligens. Arcán bajuszt viselt s kezén címeres gyűrűt és egy jegygyűrűt. A gyűrű vastag arany volt, s zöld kőben benne a kurta nemesi címer. Szikla, darumadár csákánnyal a csőrében, három fa. S csipkézett repkény. Ez volt a címerben. A kisujján hordta. A jobb keze kisujján. Amikor érettségiztem, én is kaptam tőle egy ilyen gyűrűt. Májusban volt.

Elutazott hozzám abba a városba, ahol akkor voltam, este jött meg, leszállt a vonatról. Világos volt még az állomáson. Friss, zöld fák voltak. Megölelt, azzal a különös öleléssel, ahogy az apák ölelik a felnőtt fiukat. Ami olyan, mint egy visszahúzás. Mintha vissza akarnának tartani. Mintha elhúznának valami elől, vissza, magukhoz. Az anyák ölése nem ilyen. Az anyák legtöbbször úgy ölelnek, mintha játszanának. Mintha becéznenek. S ha néha különös okuk van az anyáknak arra, hogy öleljenek, akkor vadul ölelnek, szenvedélyesen és szerelmesen ölelik a fiukat. Mint egy szerető, úgy ölelnek ilyenkor. Az apák nem. Az apák ölése fáj és ritka. Mentünk be akkor, a poros úton az állomásról a város felé. Csöndesen beszélünk, hogy most már ideje lenne vigyáznom az életemre és másként csinálnom egyet-mást, mint eddig. S beszélt arról, hogy sokat kell még utaznom, megnéznem idegen országokat, ahol szép kövek vannak, kertek, amelyekben idegen emberek élnek. Nagyon érdekesen. S egy gyűrűt adott, zöld köves címerrel, olyat, mint az övé. Aztán ültünk a vendéglő előtt a fák alatt, ittunk egy pohár bort, néztük a kisvárosi esti flangérozást s hallgattuk a cigányzenét. Kollégáim, mind a többi legények, akik most már velem együtt belépőjegyet kaptak kifelé, a városok és idegen emberek felé, sétabotokkal sétáltak, mert érettek voltak most már. Délelőtt geometriai példákat oldottunk meg krétával egy táblán, amire írást kaptunk felnőtt emberektől, hogy most már érettek vagyunk az életre. Az apák nézték őket, a keskeny utca tele volt emlékekkel és vágyódással. A lányszerű élőlények, akik a női nemet képviselték akkor számunkra, szerelmesen csavarták csigolyáikat. Akkor úgy gondoltam, hogy minden jó lesz, csakugyan másként kell csinálnom egyet-mást. Le kell szoknom a díványokat. [sic!] Céltalan éjszakahosszat fölöltözötten feküdni a díványon és nézni a plafont. S naphosszat fölöltözötten feküdni az ágyon és hallgatni. Az ördögbe is. Öltözködni kell. Társaságba járni. A nők tarkóját megfogni két kézzel s fölhúzni fejüket a tiedhez, amíg szédülnek. Minden nőét. Nem szabad egyet

sem kihagyni. S könyvet kell olvasni néha. Amikben tapasztalatok állanak, vagy nemesítő világerzés, líra. Sportot kell űzni. Nyugodtan, hosszan nézni az emberekre, ha beszélz velük. Apám hallgatott. Aztán visszakísértem őt az állomásra, mert csak egy órára jött, hogy átadja a gyűrűt. A vonaton keményen kezelt szorítottunk. A kupéban az ablaknál állt, szivarozott, intett a kezével. Sötét volt már. Mentem vissza a vendéglőbe, ahol a többi érett férfi várt. A zene nekünk játszott. Filozófiai propedeutikáról² beszélünk, olyan folyékonyan, mint Kant. Mély hangon. Reggel egy vidéki bordélyban ébredtem fel. A nap besütött az ablakon. A kamrában rothadtak a tárgyak. A hipermangános üveg izzott a vasmosdón a napfényben, mint a vér. Egy nőnemű ember szétvetett lábakkal aludt mellettem az ágyban. Kövér, zsíros szaga volt. Kimentem az utcára, a sikátorban bűzös lé állott a házak előtt. Mentem az érett élet felé.

A gyűrűt ott vesztettem el, az érett életben. Kártya közben. Akkor már iparom volt. Olyan átmenet újságíró és kártyás között. Akkor rossz pointe tendencia volt a világban. Ha a magányos ötöt ütött, az életnek legalább kis slágere volt. Minden hónapban akadt egy kis sláger. Vagy úgy. A gyűrű ott maradt az asztalon. A címer. A nemességem jórészt ott maradt az újságíróklub asztalán. Egy vidéki szerkesztő nyerte el makaóban...

II.

...Éltem abban a köztársaságban, az állam keretein belül, de egészen külön törvények szerint, melyek csak ránk, 300 férfinak induló emberre vonatkoztak: a nevelőintézetben a város túlsó, szelídebb partján. Hogy meg nem fulladtam ott. Hogy nem gyulladtunk meg a magunk tüzétől, mint a lefojtott szalma a levegő nyomása alatt, hogy nem kezdtünk sercegő lángolásba, mint 300 fiatal fáklya. Hogy nem csaptak ki szikrák belőlünk, mint a túltelt akkumulátorokból. Miféle erő feküdt abban a 300 egyenruhás tartályban. Ha minket úgy egyszerre nekibocsátottak volna... De az állam tudta, mit és miért csinál, minden évben csak néhányunkat engedett szabadon, s ezek magukra hagyva lemorzsolódtak, az energiát kiszívta belőlük az a sok szomszéd, ami rájuk várt, asszonyok, gyerekek, hivatalfőnökök szája.

Álltunk este az emeleti társalgó ablakaiban, tenyérbe fordított cigarettával ujjaink között, s bámésztoltuk, ahogy a túlsó parton villámol a másik város. A Ritz tetején³ a télikertben égtek a pálmák között a lámpák, a víz kék és sárga lámpákkal világított, mintha színházi ember rendezte volna. Körömmel fogtuk egymás vállán a bicepszet. „Te, ott” sóvárogtuk. Jó múltkor egyszer egygel a 300 közül arra tévedtem a túlsó parton, a Ritz tetejére, a télikert pálmái közé, ültünk ott és néztünk át a szelíd részre, ahol alázatos lámpák között irányát sem leltük már meg az emeleti társalgó ablakainak. „Egérzsága van a whiskeynek itt, ide

² Propedeutika (gör.-lat.) – előkészítés, bevezetés a filozófiába

³ A Ritz Szálloda 1913-ban nyílt meg Budapesten, az akkori Mária Valéria (ma Apáczai Csere János) utca 14. szám alatt állt a Fellner Sándor tervezte neobarokk ötemeletes épület.

sem lehet járni” — mondta tűnődve egy a 300 közül s ásított. Nem tudtam mit felelni.

Volt elnökünk: Almássy, a szép Almássy, a gőgös, előkelő, intelligens. Vallásos is volt, de ez nem ártott neki. Szeretnék Almássyval még egyszer találkozni. De csak úgy, ha elnök ma is. Ha lépésre állanak meg az asztalától, mikor beszélnek vele. Ha ma is olyan sima, szőke a haja, korrekten elválasztott, s a cipője francia szabású s a körmei ápoltak. Ha ma is kellemes mosoly kíséretében tud beszélgetni, hanyagul és gondtalanul, szemeidbe pillantva, vagy cipők sorát vizsgálgatva, míg belepirulsz. Ha ma is olyan lebilincselő fölényel tudja kölcsön venni tőled az utolsó forintokat, s nem dugja hirtelen zsebre a kapott pénzt, mint a legtöbb kölcsönkérő teszi ezt, mintha menekülni akarna vele, hanem ujjai között forgatja, játszik vele, mintha egy szál gyufáról lenne szó, mintha a legtermészetesebb dolog lenne az, hogy ő pénzt vesz el tőled. Ha ma is olyan végtelen átlátszó, tiszta kék még a szeme, ha ma sincs még semmi zavaros gondolat, kuszált érzés a szeme mögött, ha ma is olyan még a szeme, olyan szent tiszta, mint az állatoké. Ha nincs még gondolat a szeme mögött. Ha ma is tíz percig tudja még felhúzni glazékesztyűjét, minden ujjára külön húzogatva, először a négy felső ujjára, s csak mikor ezzel elkészült, akkor rejti alája ügyesen a hüvelyket, mint egy aszszony. Ha van még ráérő ideje ilyesmire. Ha ma is órák hosszat tud még társalogni teniszről, vívásról, bokszolásról, evezésről. Ha ma is úgy zeng még szájában ez a szó, mint egy királyi foglalkozás megnevezése, olyan karcsúan, elnyúlván, nemesen, felcsillanó szemmel: Regatta! Ha ma is írnak még neki leveleket a nők, világoskék tintával, szálkás hosszú betűkkel, ha ma is külön teszi részére még ezeket a leveleket a portás, hogy ne keveredjenek avatatlan föllebbvalók szeme elé. Szeretnék találkozni vele, ha ma is elnök még. Ha ma is úgy tud még meghajolni bemutatkozásnál, csak felsőtesttel s észrevehetetlen mosollyal, mint egy hullám. Maradj elnök, Almássy! Ne végy soha könyvet a kezedbe, mint akkor is tetted, söpörd a nők leveleit továbbra is olyan csodálatos nyugalommal egy bőrkazettába, vedd el mindegyikünk utolsó forintját. Maradj elnök és hirdesd nekünk az antik derű pogány fölényét, az érzéstelen szép örömét, hirdesd nekünk a tiszta szemű életet, a komplikátlan akaratot, Almássy! Ha így talállak még egyszer az életben, mélyen meghajlok majd előtted, leveszem a kalapomat, kérdés nélkül átnyújtom neked utolsó forintomat, s szívem hangosan fog verni a büszke örömtől. De nem merlek keresni az életben. Nem bírnám el, ha te kopogtatnál egy napon az ajtómon. Ha veled is úgy történt volna, mint velünk mind, hogy megérintett a civilizáció, kiárultad magad, s most ülsz a kávéházban és nem tudod, miből fizeted meg a végén a pincérnek a kávé.

Voltak miniszterek, olyanok, akik intézkedésre születtek, akik csoportokat vezettek, kitalálták a dolgokat s megmondták a többieknek, hogy adott esetben mit is kell tenni. Voltak készséges és izzadt polgárok, kik görnyedten siettek végbevinni mindent, amit a miniszterek parancsoltak, s óvatosan rakták félre emellett a maguk okoska hasznát. Voltak esztelen pazarlók és kaján kalmárok. Voltak a társadalmon kívül álló egyének, ezek voltak a féktelen rablók és a költők. Ezek egyedül sétáltak délután a kőfal mellett, vagy magányosan ültek egy kövön, tenyérbe hajtott fejjel, kétségbeesetten. A rablók néha még találtak kapcsolatot a

társadalom alantasabb elemei, a kulik, a pörsenéses arcú parasztok között. A költők ezektől is különváltan éltek, a társadalom kitért az útjukból, a felsőbbrendűek kelletlen arccal néztek el a fejük fölött, minthogy ronda, piszkos, titokzatos szenvedélyű emberekről nem vesz úriember szívesen tudomást, az alsóbbak pedig bizonyos babonás elkerüléssel mentek el mellettük, mint ahogy falukon elkerülik a megszállott, éneklő koldusokat. A költők ültek a kövön és hallgattak.

Voltak, akiken valami szenvedély rágott, akik a testüket kínozták, boldogtalanul keringtek önmaguk körül. Voltak, akik az anyjukba, a leányukba voltak szerelmesek. Voltak, akik megölték magukat. Voltak, akik már leszámoltak az étellel, s voltak, akik teljes kedvvel készültek az életre, gyakorolták magukat. Voltak betegek, szorgalmasok, tehetségtelenek. Voltak, akik a rokonságukból éltek, történelmi nevükből, apjuk híreből, anyjuk szépségéből. Voltak, akik átszöktek a kőfalon, valami lázas csillogás élt a szemükben, futni kezdtek az úton a kerti házak között, le a város felé, cél nélkül és fillérekkel a zsebükben. Voltak, akik tervszerűen elutaztak egy napon Japánba, és soha többé nem jöttek vissza. Voltak, akik bogarat gyűjtöttek, gombocskát, növényt, pénzt, sunyi pofával jártak a társadalom között, hallgattak, kezüket a zsebükben tartották. Voltak, akik leszöktek délután a kápolnába, letérdeltek egyedül az oltár elé, mellüket verték, fejüket hajtogatták, sírtak. Voltak, akik éveig megőriztek minden csapást, szájukat összeharapták, elnéztek, ha beszéltél velük, nem adtak választ, ha bocsánatot kértél tőlük, s évek múltán hátulról egyszerre minden erejükkel megütöttek, mert csak bosszúra voltak képesek ezek, bocsánatra nem. Voltak érzékenyek, akik halkán szóltak, s könnyű ült ki a szemükbe, ha hangosan feleltél nekik. Voltak, kiknek a hátán fát lehetett hasogatni. Voltak barátaid, kik mindenkire ránevettek, mindenki karjába belekaroltak, s a végén többnyire üres kézzel mentek el. Voltak olyanok is, akikre egyáltalán nem lehetett emlékezni. Egyforma volt az arcuk, kezük, lábuk, össze lehetett volna önteni őket ugyanegy tégelybe s kiönteni újra, nem cserélődtek volna el. Voltak, akik nevettek egymást, szerelemmel, úgy, mint férfi a nőt. Mind voltak ezek.

* * *

Voltak szegények. Olyan társaim, akik szegények voltak. Én nem tartoztam akkor a szegények közé, ruhám volt, volt mit ennem, lakásom volt s egy ezüstórám láncon. Én csak később lettem társuk ezeknek a szegénységben. A szegénységgel szemben akkor bizonytalanul állottam. Nem tudtam az értelmét. Mintha arra lettek volna a szegények, hogy mi, a gazdagok jobban elővilágoljunk a magunk csillogásával abból a sötét alapból, amit ők, az ő létük terített aláink. A szegénység mintha ürügy lett volna arra, hogy a gazdag jobban hangsúlyozhassa magát. Azok a hosszú, öntudatos, megfontolt hazudozások, amiket mi, gazdagok akkor végeztünk egymás között, hangos félhangon, de úgy igazítva hangunkat, hogy a szegények is meghallják: ezek a komoly, céltudatos hazudozások, melyekben a magunk gazdagsága, kényes, puha élete, apáink kincsei mindenféle különös képességeink hihetetlen arányban halmozódtak föl, mi egyébre lehettek ezek jók, mint a szegények elvárásolására. Mert mi, gazdagok egymásnak nem hazudtunk, mi ismertük egymás életét, a gazdagság nekünk

állapot volt, tudtuk, mit ér. A szegények füleltek. Iparkodtak úgy tenni, mintha bánnák is ők. Elsomfordáltak mezítláb mellettünk, hanyagon lyukas zsebükbe rejtett kézzel, elnéztek át rajtunk, de a fülük szomjasan tárult.

A szegényeknek adni lehetett, ajándékozni nekik, alamizsnát lökni, fillért, vajas zsemle felét, vállukra lehetett veregetni, egészen olcsón meg lehetett vásárolni tőlük az érzést és tudatot, hogy mi gazdagok vagyunk és ők szegények. Volt köztünk és közöttük mindig egy lépés távolság. A különös ebben csak az volt, hogy ezt a lépés távolságot nem mi, nem mi, gazdagok húztuk, nem mi álltunk messze tőlük, hanem ők voltak, akik odébb léptek a közelünkbe. A szegények nem vállaltak minket. A szegények evvel a lépéssel külön jelezték magukat. Ez a távolság jelentette azt, hogy ők tudják a szegénységüket, óvják, megtartják maguknak s félre állanak tőlünk.

A szegényekhez csak lassan ér közel az életben az ember. Nekem sokáig nem segített az se, hogy leszegényedtem közéjük, társuk lettem ebben az állapotban. Mert amíg a szegénységet csak úgy tudod, mint állapotot, nincsen segítség számodra. Csak lassan indulsz el és érsz tovább azon a hosszú úton, ami a végtelen szegénységhez vezet, s minek a végén a szegénység úgy dereng már, mint hivatás, mint megérkezés és akarat. Csak lassan leszel te szegény. Útközben lemarad rólad a ruhád, ritkán eszel, nincsen lakásod és rég nincsen már ezüstórád láncon. De akkor még mindig messze vagy attól, hogy lemaradjon rólad a vágyakozás egy ezüstóra után láncon. Mikor a vágyak is elhagynak lassan, és magadra maradsz magaddal, s látod magadon a világegyensúly fölösleges nagy ónjait, melyek más irányba húznak el az igazság egyensúlyától, akkor dereng föl benned lassan a szegénység végső értelme. Akkor kezded vállalni ezt a hivatást, hogy szegény vagy. S ez az akarat úgy borul köréd, mint egy áthatolhatatlan anyag, valami rejtélyes páncél, ami az igazságot őrzi benned. És minden cselekedeted ez az akarat fogja át, ez él benne. A szegények másként szeretnek, mint azok, akik gazdagnak hiszik magukat. A szegények ruhája más, szokásaik mások. Más nyelvet beszélnek ők. Más ünnepeik vannak. Másként cselekednek, nevetnek. A szegények szemének a világ más arcát mutatja, nem azt, amit a gazdagok látnak.

Mikor egészen elszegényedél, akkor látod meg a világnak ezt a másik arcát, és nyugodtabb leszel, teljesebb és hallgatsz. Mert a szegénység nem forradalom. A szegénység a végső állapot, a beteljesülés, amit az embernek megérnie adatott. A szegénység béke és csend. A szegénység hallgatás. Mikor egészen elszegényedél, átlépsz egész lényeddel az élet másik formáiba, mintha e hosszú, végtelenül magányos, fájdalmas és sötét út, mi a szegénységhez vezet, kicserélte volna e vándorlásban tested atomjait, s te most más képzetben élsz itt, mintha a fejlődésben egy új állat formáit vetted volna föl. Más tested lesz, minek nem célja többé a szép ruha, nem is illik reá. A szegénység végtelen és egyedül való, az élet célja ez. Ami ebben meggátol, hogy elindulhass ezen az úton, az a gazdagok akarata, akik a nyomort adják életedbe. A nyomor a bűn a világban, a gazdagok gonosz szándéka, amivel a szegénység útját állják. Aki nyomorog, az hadiállapotban él, szándékai ellenségesek, akarata a pusztítás. A nyomor a vihar az emberek életében, mint a természetben a pusztító erő, ez a nyomor az életben. A nyomor a bűzös, gennyes fertőző betegség, amit a gazdagok bocsátanak mesterséges esz-

közökkel az életre. A szegények ott éltek közöttünk, s ruhájukban és szájukban és szívükben hordták e fertőzés bacilusait. Iszonyú betegség ez. Mintha egyetlen fölmart horzsolás lenne a tested, úgy érnek hozzád ebben a betegségben a dolgok. Mintha minden szép erődet, tested nedveit, a zsirt, a húst csontjaid körül lerágná ez a betegség. A szegények értelmét föleszi a nyomor, nem érznek ők mást, nem tudnak más iránt érdeklődni. Vannak hazug és bűnös emberek, kik szóval és írásban és tettel, újságban és könyvben és szószeréről és hivatalból hirdetik a szegénység dicséretét. Ezek a jóllakott hangok. A nyomort hirdetik ők a szegénység cégére alatt. A kint hirdetik, mintha öröm lenne az, a bűnt árulják, mint valami jót.

Aki a szegénységet tudja, az behunyja a szemét és hallgat. Aki a szegénységet akarja, az alázatos, anélkül, hogy tudattal akarná az alázatot. Aki szegény, az végtelen. Aki szegény, az tud nevetni és örül a fák lombjának, a kuttyák ugatásának, mindennek. Aki szegény, az szereti a hatalmas gazdag tárgyakat, amik szépek. Aki szegény, az méltóságot hirdet mozdulatával. A szegény úgy úszik az élet bűdös posványvizein át, mint a tisztavirág, boldogan. A szegény halkán tegeződik istennel, az angyalok ismerik őt, lábujjhegyen, fehér hárfával kísérik lépteit, és elhúzott vékony hangon énekelnek mögötte. A szegények rongyos nadrágján úgy dereng át a test, mint a jó illat, nem tudsz nevetni rajta, se szomorkodni olyan természetesen. Ismertem szegényeket, akik a szegénységben odáig jutottak, hogy szeretik a halált. Vártak reá, beszéltek róla. *(Németország)*

III.

...Csak úgy bírom még el, hogy néha behunyom a szemem, és egyedül igazolom, hogy én is ember vagyok. Ha a többieket nézem, kétkedés fog el és düh, szájalom és utálat. Valamit csináltak ezek velem, ezek a szakállasok. Kezdek olyan lenni, mint ők. Szenvedtem miattuk. Én leborulok a ganajtúró bogarak előtt, de mielőtt elmegyek a földről, meg fogok ütni egy embert.

Valamit csináltak ezek velem. A föld, a fű, a kő, a víz, a tűz, a levegő, az állatok és a növények jók voltak hozzám. Közel engedtek és szabad volt lennem közöttük, ízleltem a boldogságot s a szándékom jó volt. Én nem akartam senki nek rosszat. Én a közönyt sem akartam, részt akartam venni az életben, vállalni, ami rossz benne, az időjárást és az éhséget. Nem féltam az élettől. Szerettem a földet, az életet, igen, igen, leborulok kelet felé, szembe a nappal, mellemet verem és csókolom a földet. Hajbókolok, mint a megszállott, úgy kérem a föld bocsánatát. Hová tévedtem, hová? Mi az a sötétség itt körülöttem, mi ez a gonosz bennem, ha ember szemébe nézek, ez az irtózás és tartózkodás, ha ember nyújtja a kezét nekem. Bennem bűn van, ti adtátok belém.

Én akartam a békét, vártam az állatokat, az én pacifizmusom tiszta volt, nem téptem legyek lábát, virágot nem vásároltam üzletben, eső ellen nem hordtam esernyőt, tiszteltem a madarakat, hogy hosszú életű legyek itt a földön. A fákat szerettem, ha gondolatom volt róluk, bevallottam, lombjaik alatt meghajtottam a fejem. Én alázatos voltam és szelíd. Én vártam a bárányt és az oroszlánt, hogy sétálni menjünk délután, ha jó az idő. Az ég világosságát imádtam, a levegőt

tüdőmbé szívtam, minden szándékom tiszta volt. Én hittem a kavicsokban, játszottam velök, mostam a tengerben őket és fehérre szárítottam a napon. A felhők harmatot hullattak reám. A rókákat figyeltem az erdők szélén, ha élni tanulnak, az őzeket, ha hármásával átfutnak a vonat elől a töltésen. Az egész világ jóba volt velem, tegeződtem csúszómászókkal, nem utasították vissza.

Lassan egészen sötét lett körülöttem. Megvakult, vagy az élet lesz sötét. A föld elfordult velem más irányba, elhagyja arcomat a fény. Csak emberek nyüzsgését érzem már a sötétben. A pusztákon hideg testű madarak kóvályognak és dögökkel tele a világ. Ezt mi tettük. Én utálok magam. Lassan egészen sötét lesz körülöttem.

*

Én itt járok az utcáitokon, kalapban és gumivégű bottal, hogy föl ne ismerjetelek. Koldusaitoknak nem adok, mert a fennhéjzás idegen tőlem, s ha bőrzéitek előtt az autók szirénái bögnek, szívem dobolását figyelem és annak hiszek. Asszonyaitok nekem csak hiúságot adtak és félelmet, a boldogságot nem vagyok hajlandó Salvarsannal⁴ fizetni, s az erő bennem túl jó arra, hogy költőitek módjára praeservatívval⁵ menjek az élménynek. Ami nektek kéj, az émelygés nekem, ami nektek édesség, az nekem csömör, ami nektek diadal, az nekem szégyen, s óraláncomon se hordom azt, ami nektek az isten. És bőrömben nem hordom azt, ami nektek az ember. A ti nyelveitek nem az enyém. Én egyedül szoktam hangosan beszélni, és a tárgyak lelke felel nekem szobámban, engem még ért a giliszta a földben, de professzoraitok már lasszóval közelítenek hozzám, mint a vadmajmokhoz. Én szobáitokban végigfekszem a meztelen padlón, vagy a sarokban ülök a sötétben, s négykézláb járok néha, csak mert ti két lábon. Ti azt hiszitek, nem harapok, mert tüzet adok az utcán, ha kértek s nem vágtam még el a borbélyom nyakát. Ti azt mondjátok: béke, és mondom én: béke, s ti azt értitek: a mi békénk, s én ordítom: a magam árán mindenki békéje. Így vagyunk mi pacifisták. Ám a szerződéseket ti kötitek, én nem szentesítem. Én szelíd voltam és ti kapzsiak. Én legfeljebb egy koronát pumpoltam tőletek, s ti pumpoltatok tőlem egy életet.

*

Én vagyok a Barbár, ó jertek hozzám ti műveltek a lángszóróitokkal. Ne taposatok el, jegy nélkül jöttem át közetek valami nagy vízen, kirakodtak a kövezetre, azóta lopok tőletek egy kevés oxigént. Én vagyok a Barbár, hallgassatok, talán az én fülem még hallja, amit ti már nem halltok tankok zörgésétől és parlamenterek emésztésétől. Én mondom nektek az életet. Az élet a föld és a vér, a közöny és a véletlen, az éhség és az öröm, az élet jó. Keressétek meg, törjétek föl az aszfaltokat, a föld ott bú alatta, csak sápadt a szégyentől. A levegőt nézitek, ezt a vegytani képletet. Az élet jó, mert közönyös, öl és etet. A nagy jóság nem vállveregetés, hanem ítélet. Az élet jóság, hajtsátok meg a fejeteket, a homok forró

⁴ Salvarsan (lat.) – arzénkészítmény, elsősorban szifilisz gyógyítására.

⁵ Praeservativ (lat.) – megóvó, védő, megelőző.

és a struccot könnyebben leli a vadász. Az élet a vizek nagy csöndje és az erdők hallgatása, gyerekek sírása és öregek fogyó lélegzete, az élet kegyetlen kegyesség, örömök méregpoharában. Az élet értelme az élet. Az élet értelmetlen. Célja nincs. A hegyek cél nélkül vannak és céltalanok a bankdirektorok, a fák cél nélkül halnak el ősszel és céltalanok a hadinyereségek, s ha az űrben őszeste csillag szakad, az értelme nem több, csak éppen, hogy te nézed. Én hallottam lélegzeni platánokat és láttam döglött madarat. Az élet irtózatossá nagy esemény, minden fagyott légy tetemre hívja az istent. Kérjétek áhítatot a tárgyaktól és várjátok némán, mikor ér fületekhez az angyal egyre bógó harsonája. De ti hadarva készültök az utolsó ítéletre, azt a kis pénzbírságot mellényzsebetekből készültök kifizetni, s az újságok nem írják ki úgyse.

*

Most leülök a padra, arcom a víz fölé tartom és nevetek. A víz fagyott és halott, a mélyben délutáni téli álmát alussza Pán. A halak éhesen keringenek, és arcom felé tátognak, faljatok. Összetartozunk. Ti zabáltok engem, ha politikai okokból lecsúsztatnak egyszerű embertársaim a folyón, de addig én halászlak titeket és valutáért adlak tovább svájci hoteleknek. Ez a nagy tartozik-követel barátságos üzlet, még Ádám kötötte meg. Most egy éhes madár füttyül. Ha felkötöttek, vándor ki a szemem. Összetartozunk. A táj szürke, mint a hold hegyei, a giliszták másznak csak a jég alatt a meleg földben, s az árok szélén két nyúl paráználkodik. Arcom a víz fölé tartom és nevetek. Én fogok még élni. Éhes leszek, és gyerekeim lesznek. A földre hajtom a fejem, a jég megolvad arcom melegétől és hallom kúszni a gilisztát a földben. Jó végtelen a táj. Nem lehet elszökni. Összetartunk.

*

Dél előtt kimegyek a piacra, süt a nap, nézem, mit csináltak? Jó ez nektek? A kövezeten vígan zörögnek a milimárik,⁶ elvértve egy hullaszállító s néha egy színésznő autója. A vásár áll hajnaltól hajnalig. Fiatal nőket árultak és fiatal embereket, jutányosan, mert nagy a konkurencia. Az öregek pápaszemmel vizsgálják az árut, és nacionalista beszédeket tartanak az oszlopok mellől, néha persellyel elcsörög egy felvirágzott iskolásfiú s az emberszeretet nevében hatost gyűjt az aggoknak. A törvény vésett táblája csillog a napsütésben. Olvasom, s belevalakul a szemem. A törvényt homlokán hordja az ember, ölj, lopj, hazudj, faragott képet imádj és kívánd felebarátod asszonyát. A rendőr látja a sétálók homlokán a törvényt. A rendőr én vagyok, civil detektívje a hitnek, a kutyák megemelik hátsó lábukat felém. Bárcámon mulat minden gyerek s a cselédek ujjal mutatnak utánam.

Lassan fáradt leszek. Leülök ide egy sarokra, s a csillagokat kutatom, elloptam őket a nap. Fényében röhögve sütkeznek a Föld-butik oldalába hajolva az élet orgazdája: ember. (Egy regényből)

---

⁶ Milimári (ném. eredetű) – tejet, tejterméket házakhoz vivő, ott árusító asszony.

IV.

Én itt élek a földön. Ember vagyok. Szemem van, melybe minden napfény hull és sötétség. Láttam hegyeket, szőnyeget, csillagokat. Orrom van, kissé duzzadt s idomtalan, szagoltam vele ételeket, embereket, mindent megszagoltam. Fülelem van, két különös húsdarab. Hallottam rajta zenét, beszédet, csöndet. Kezeim vannak, nem éppen különösek, tapintani más kezeket, tapintani tárgyakat és levegőt. Ember vagyok és végtelen vagyok, mint maga az élet. Bennem az egész élet. Én végtelen vagyok. Tájak vannak bennem és események, víz és tűz, csillagok ereje, emberek szándékai, állatok akarata, növények szépsége, kövek tulajdonsága. Néha minden én vagyok. Néha kukac egy almában. Néha fiatal vagyok, néha nagyon öreg. Az időnek nincs törvénye rajtam. Negyvenezer éve élek a földön. Minden voltam és minden leszek, diluviális⁷ plánta és gorilla, vadparaj és klozettpucoló, fenyőfa egy amerikai dombon és intellektuel Európában. Nem ártott semmi, mert ember vagyok a földön. Még nem untam meg. Alig negyvenezer éve. Végigfetrengtem görög partokat, jártam a föld sarkai közelében, ültem hotelhalkokban a világon, repültem a levegőben. Ott voltam Gallia meghódításánál és voltam részeg az asztalok alatt, mint egy disznó. Mennyit voltam részeg... Szégyelljem? Nem tudom. Mi az a szégyenkezés, mire jó? Nem tudok szégyenkezni. Ha eszembe jutott, hogy ember vagyok, kiütött a részeg öröm szemeimben, fényleni kezdtek, mint a vörös lángok a mámor házai előtt. Nem értem magamat. Nem is érdemeltem mindezt. A világot, az egész életet nekem adták, járhatok benne, érinthetek bőrt, szagolhatok dohányfüstöt, láthatom a vadállatok mozdulatait. Néztem kisgyerekek szemét. Voltam jó. Néha mintha boldog, De minden boldogság volt, ha szenvedtem gonoszság és butaság árulásán, a betegségnek nyilallásai, a világéhség, a távolság szomjúsága, a hibák és a hazugság, minden boldogság volt, mert ez volt együtt az élet. Nekem részem volt benne. Szabad volt szenvednem. Oly határtalanul élhettem, mint a naprendszerek, és bennem voltak naprendszerek, írt törvényre keringő világ, csillagok, holdak.

* * *

Átmegek a kerten, reggel van, és könnyen esik az eső. A kert lélegzik és él. Állok az esőben és lehunyom a szemem. Vad ujjongás ver bennem. Élet. A szemem fáj, annyi hullt belé, nem szép és nem rút, de minden, ami formában, fényben, vonalban jelenti magát itt, az élet, minden figurája. Azok is, amik nincsenek. Amiket csak én látok. A szemem okos, él és szórakozik. Lehunyom és teremt új képeket, embereket, tárgyakat, céltalan színes órákat, villámgyorsan, a zseni ötleteivel. Mint az isten. Mindent hallottam a fülemmel, a félhangokat, ha hazudnak, a szelet késő ősszel a tenger mellett, egy kedves ember lélegzetét. Ti néma és finom munkások. Szem, orr, fül, száj, idegek, szív, vér, haj, bőr, hús, lép, máj, gyomor, láb, kéz, ujjak, ágyék. Ti adtok engem. Köszönöm nektek a nagy fájdalmakat, köszönöm mind a megismerést, mind a jó és rossz perceket, az erő

⁷ Diluviális (lat.) – idejétmúlt, elavult.

tudatát, mind a csöndet, esőt, fényt, s azt, hogy én ezt tudom. Köszönöm nektek a világot. Magamat köszönöm nektek.

* * *

Nem tudok hozzászokni az élethez. Nem tudok eleget zabálni belőle. Minden korty csak új szomjúságot ad. Már nem vagyok normális – mérce fölbillent bennem. Nem tudok zsinórra élni többé. Sietni kell, az istenek is alig élnek. Néhány ezer évet – szavakkal ki lehet fejezni, aggyal felgondolni, mennyi az, mit ér? Zabaoth,⁸ az agg, ős handlé gyűjti csak rakásra a metafizikai beosztásban a kiszuperált isteneket, halhatatlanságuk naftalinszagú, s tekintélyszakállukon még az emlékezés molyai is csak kedvetlenül rágnak. Nekem kedvesebb egy élő vimerli⁹ az orromon, mint egy halott Jupiter. Fontosabb, többre tartom. A törvényt nem tisztellem, mert nem ismerem, az istenek kihaltak mellőlem, néha a lombikban felnyivákol egy-egy stréber protoplazma, talán az utánam jövőknek ő az isten. De én, az ember, egyedül maradtam a földön. Egyedül állok a mindenségben, s a hajamat súrolják a csillagok. Én vagyok a törvény, bennem a norma. Jehova délutáni alvás után értem ásította elő a semmiből a világot, s Lucifer értem igazgatja az időkön át. Én vagyok a jó és a rossz, az anyag és a szándék, minden és semmi, Ember vagyok.

(Részlet egy regényből)

---

⁸ Zabaoth vagy Sabaoth (héb.) – szó szerint seregek; a zsidó próféták a »seregek ura« összetételben mint az Isten nevét használják e kifejezést.

⁹ Vimerli (ném.) – pattanás.